תנ״ך · דרשות ודרושים

גושפנקא דמלכא ליקוטים

רבי פארוז קרסינטי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

גושפנקא דמלכא ליקוטים

רבי פארוז קרסינטי

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/גושפנקא-דמלכא-ליקוטים/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

קצת חידושים להרב המחבר ז"ל 4
א 4
ב 6
ג 7
ד 7
ה 8
ו 8
ז 9
ח 9
ט 10
י 10
יא 11
יב 12
יג 13
יד 14
טו 14
טז 14
יז 15
יח 16
יט 16
כ 16
כא 16
כב 18
חידושי דיני איסור והיתר 18
א 18
ב 19

קצת חידושים להרב המחבר ז"ל

א

ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא במדרש כיון שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה כותב מעשה יום שלישי תדשא הארץ דשא אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם למה א"ל מפני שעתיד בית המקדש ליחרב ע"כ:

ופירשו כת הקודמין בהקדים מ"ש במסכת אבות שמעון הצדיק היה וכו' על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים ובסוף פרק זה אמרו על שלשה דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום וקשיין אהדדי ורבינו יונה תירץ כי שם אמר עומד ובסוף הפרק קיים ופירושו הוא כי עומד ר"ל שבשבילם נברא העולם כלומר על שבריותיו עתידים להיות לרצון לפניו על ידי עשיית אלו הדברים דש"א והסעד לזה ממה שנמצא בספר אשכנזי דגריס במשנת שמעון העולם נברא ע"כ:

אבל הרב החסיד כתב על דבריו צריכים פירוש ואם בשבילם נברא העולם והיו סיבה להתהוות וכ"ש שיהיו סיבה שיתקיים ולא יפסיד וא"כ במאי פליגי ומה חידש ופירש הוא פירוש אחר כמו שנבאר לקמן:

והרב מדר"ש אומר וז"ל ולכן אני אומר כי על שלשה דברים אשר זכר שמעון הצדיק העולם מתקיים אפי' אחר שנברא אבל צריכי ג' אלו אחת מהנה לא נעדרה והנה שמעון הצדיק היה קודם החרבן ולכך צריך שלשה אלו אבל רשב"ג שהיה אחר החרבן ראה שהעבוד' שהיא עבודת הקרבנו' חסירה כי התורה וג"ח בכל זמן וע"כ כדי להשלים חסרון העבודה הוצרכו ג' דברים הללו שהזכיר רבן שמעון בן גמליאל וכל ג' חסרון העבודה משום שהקרבנות יתחלקו לג' חלקים הלא המה חטאות ואשמות הבאים לכפרת העון והשני. נדרים ונדבות והג' זבחי שלמים והנה כנגד זבחי שלמים אשר היו כדי ליתן שלום בין ישראל לאביהם שבשמים הזהיר רשב"ג על השלום שבין אדם לחבירו כי בהיות האדם אוהב שלום ורודף שלום גם הוא יתברך יעשה לו מדה כנגד מדה ויהי ה' עמו בשלום וכנגד נדרים ונדבות אמר שצריך האדם להיות זהיר על האמת שיהיה נודר ומקיים מבטיח ועושה ואם ידור לעניים לא יהיה ממחוסר אמנה ומעלה עליו הכתוב כאילו הקריב עליו קרבן כי הנותן לעני כאילו נותן אליו יתברך כענין מלוה ה' חונן דל וכו' וכנגד חטאות ואשמות שהיו על כפרת עון והם מצילים אותו מן הדין ומתכפרים עונותיו לכך הזהיר על הדין כי כשיש דין למטה אין דין ועונש למעלה. ובזה מתכפרים עונותיהם של ישראל ובזה הוה ליה כאילו כל השלשה דברים שהזהיר שמעון הצדיק קיימים ונעשים אפילו אחר החרבן שנאמר אמת ומשפט שלום וכו' כי פ' זה נאמר

לזכריה הנביא שהיה בזמן חורבן בית ראשון שאז נתבטלו הקרבנות ובטלה העבודה ולכך צוה על אלו השלשה שהיו צריכים לקיום העולם והנראה לזה שקיום העולם תלוי בדין שנאמר בירושלם יתום לא ישפוטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם לא נחרבה וזהו שאמר הכתוב כי שמה ישבו כסאות למשפט וכו' כלומר. כאשר ישבו כסאות למשפט ג"כ ישבו כסאות לבית דוד ועמדה ירושלם על תלה:

ואפשר עוד שיש דברים בין עולם עומד לקיים כי עומד יאמר על עמידת הארץ עצמה שלא תתמוטט וכענין שנאמר והארץ לעולם עומדת וקיים יאמר על דברים שבארץ שהיה להם קיום והארץ לא תשאר שממה כי העדר השלשה דברי' גורם רעה לבני. העולם ועל כן נחרב בית המקדש וגלו ישראל על הדין כמ"ש יתום לא ישפוטו וכו' על האמת דכתיב ותהי האמת נעדרת וכל אחד מהם שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו:

ומצאתי בהתשב"ץ שכתב שאמרו בפרק הבונה שיש רמז שהעולם קיים על האמת וחרב על השקר כצורת האותיות שצורת האותיות של האמת יש להם למטה מקום עמידה ומושב ואותיות שקר הם תלויות כי השי"ן יורדת למטה באלכסון בזוית מחודדת והקו"ף רגלה תלויה והרי"ש אין לה אלא רגל אחד וזהו סי' דקושטא קאי שקרא לא קאי ואם תהפך שקר ויהיה העליון תחתון יתקיים כי יש לשי"ן ג' כרעים וקו"ף ורי"ש מושבם למעלה רחב סימן כי השקר בהתהפכו יתקיים שהוא אמת שהוא הפך השקר נמצא שאין קיום לישוב העולם. כי אם על האמת וגם בהעדר השלום נאמר חלק לבם עתה יאשמו לכן לקיום וישוב עולם צריך האדם להיות זהיר בשלשה דברים הללו:

והחסיד כתב שהענין הוא ששמעון דיבר כפי זמנו שהיה בית המקדש קיים ורבן שמעון בן גמליאל דיבר אחר החרבן כי הוא היה נכדו של רבן גמליאל הזקן ואמר כי אע"פ שאין אנו יכולים לקיים הג' דברים שהזכיר שמעון הצדיק על מתכונתם והיה ראוי שיחרב העולם אמר לנו רשב"ג שהוא קיים על אלו הג' האחרים שזכר והוא כי יש הפרש בין שמירת הנמצא להתהוות הנעדר כי המים שקבלו חום חזק באש גדול ישמרו חומם באש שאינו כ"כ חזק ואילו היו קרים לא יקבלו אותו החום החזק בחום האש וכן בכא אילו העולם היה עתיד להיות על מה שהוא עומד עליו אחר החרבן לא היה נברא אבל למה שצפה השי"ת הזמן שהיה בית המקדש כי אז היה לרצון לפניו על המצאם השלשה דברים הנזכרים בריש הפרק על מתכונתם וכן הזמן שאנו מקווים בעזרת האל על זה ברא עולמו ועכשיו שנברא הוא מתקיים על אלו השלשה דברים שזכר רבן שמעון בן גמליאל אף אם אינם כמדרגת שלשה הראשונים ע"כ:

נמצא לפי פירוש החסיד שמה שאמר שמעון הצדיק על ג' דברים וכו' על התורה וכו' היינו בזמן שבית המקדש קיים ורשב"ג איירי בזמן שאין בית המקדש קיים ולכך אמר המדרש וכו' היה כותב מעשה יום שלישי תדשא הארץ דשא ופירושו תעמוד על דשא שהוא ר"ת דין שלום אמת ולכך שאל משה רבינו ע"ה להקב"ה למה הרי שמעון הצדיק אמר על התורה וכו' והשיבו השי"ת כי עתידה בית המקדש ליחרב ואין שם העבודה ולכך תעמוד על דש"א שהוא נוטריקון 'דין 'שלום 'אמת ע"כ:

וכתב עוד מד"ש וז"ל ואם נפרש שמה שכתב על העבודה היא עבודת הקרבנות כפשטה דמתניתין מסייע ליה לשמעון הצדיק מ"ש הכתוב דרכי ציון אבלות הכוונה כי האבל מגדל שער לפי שאסור בתגלחת ג"כ דרכי ציון אבלות מגדלות עשבים כאבל וזה בא מפני שלא היו מהלכים בדרך שידוע שכשאין עוברים ושבים הדרכי' מלאים עשבים ולכך דומה האבל לדרכי ציון לומר כי כמו שהדרכים כשאין עוברים ושבים מגדלים עשבים כך האדם כשאינו מגלח וכו' וחזר ופירש ואמר מבלי באי מועד הכוונה שבטלו מה שאמר התנא על שלשה דברים העולם עומד מבלי וכו' שהם עולי רגלים ושם היו עושים ג"ח שהיו נותנים לעניים ושמחים עמהם כל שעריה שוממים היא התורה שערים המצויינים בהלכה כהניה וכו' הוא בטול העבודה וג"ח לפי שלא היו עושים עבודה וקרבנות כדי שיהיו נותנים מתנות כהונה עכ"ל:

ב

איתא במדרש וחשך על פני תהום אלו מעשיהם של רשעים ויאמר אלהים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים ואיני יודע באיזה מהם חפץ אם במעשיהם של צדיקים אם במעשיהם של רשעים כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב הוי אומר חפץ במעשיהם של צדיקים עכ"ל:

הקושייא גלויה ומפורסמ' לעין כל ואין להאריך והמפרשים כל אחר לדרכו פנה ולעד"ן יובן בהקדים מ"ש חז"ל שב אדם מיראה זדונות נעשים לו כשגגות שב מאהבה נעשים לו כזכיות וכל העבירות שעשה נעשו לו זכיות וזה הוא כוונת בעל המדרש וחשך על פני תהום אלו מעשיהם של רשעים הם העבירות שנעשו לו זכיות ויאמר אלהים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים דיקא הם המצות שעשה הצדיק בצדקו כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב הוי אומר שהקב"ה חפץ במעשיהם של צדיקים שנעשו מתחילה בקדושה לשם פועל:

ושמעתי משם הרב שמע יעקב ז"ל על פי מ"ש רז"ל מצוה שלא לשמה ועבירה לשמה ואיני יודע באיזה מהם חפץ אם במצות של צדיקים דהיינו המצוה ואע"פ שלא לשמה

נקרא' עכ"פ מעשיהם של צדיקים או במעשיהם של רשעים עבירה לשמה שאע"פ שהיא לשמה מ"מ נקראת מעשיהם של רשעים כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב הוי אומר שחפץ במעשיהם של צדיקים שהיא מצוה שלא לשמה משום דמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ע"כ:

ואני הדל ברגליו אעבורה לפרש דברי התנא במסכת אבות פרק ב' משנה א' רבי אומר איזוהי דרך ישרה וכו' ר"ל איזוהי דרך ישרה שיבחר לו האדם או מצוה שלא לשמה או עבירה לשמה ואמר כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם שהיא מצוה שלא לשמה אבל עבירה לשמה אינה תפארת לו מן האדם כ"א תפארת לו דוקא וא"ת מ"ש דבמצוה שלא לשמה איכא צד לטיבותא ואיכא צד לריעותא וכן בעבירה לשמה איכא צד לטיבותא ואיכא צד לריעותא לז"א והוי מחשב הפסד מצוה דהיינו צד ריעותא דשלא לשמה כנגד שכרה שגוררת מצוה אחרת ושכר עבירה דהיינו צד טיבותא שהיא לשמה כנגד הפסדה שעבירה גוררת עבירה ודוק:

ג

ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה מכאן שאין הקב"ה מכנה שמו על הלילה ובזה פירשתי פסוק בקהלת וראיתי אני שיש יתרון לחכמ' מן הסכלות כיתרון האור מן החשך וכי מה שייכות יש לחכמה והסכלות לאור והחשך ופירשו כת הקודמין בהק' מ"ש רבותנו ז"ל ע"ד המגיד חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים וכו' ואע"פ שאמר אתכם לא פירש אתכם ולא לו ולא אמר שהוציא את עצמו מן הכלל ולמה לגבי רשע דייקינן לכם ולא לו ותירצו שהחכם הזכי' בלשונו ה' אלהינו ושיתף עצמו באלהותו יתברך ואחר שקבל אלהותו קבל מצותיו לאפוקי רשע לא הזכיר אלהות ממילא לא קבל המצות נמצא שהחכם קבל אלהותו יתברך לאפוקי הרשע ולכך אמר שלמה הע"ה וראיתי אני שיש יתרון לחכמה שהיא שאלת חכם מן הסכלות שהיא שאלת רשע ואם תאמר ומה הפרש יש ביניהם לזה אמר כיתרון האור שהקב"ה מכנה שמו עליו מן החשך שאינו מכנה שמו עליו:

ועפ"ז נבאר פ' לך יום אף לך לילה אתה הכינות מאור ושמש הכוונה שאתה מכנה שמך על היום ולא על הלילה והא כתיב ליל שמורים הוא לה' לזה תירץ אתה הכינות מאור ושמש שאותו הלילה שימשו המאורות:

ד

ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה. יש לדקדק במאי דקאמר כי שרה שמה דהול"ל כי שרה יהיה שמה דומיא דאמר באברהם והיה

שמך אברהם וכן ביעקב וי"ל בהקדים מה שאחז"ל דאותיות יהו"א מתחלפות ולכך בשעה שאמר הקב"ה לא תקרא את שמה שרי חשש ה' דילמא אברהם נקיט בליביה על ידי שמתחסר אות משם שרה שהיא חצי גופו ומוסיפה על שמו תן לו משלו ומאי הועיל ולכך אמר לו ה' שרה שמה מקודם ולא נחסר משמה כלום ומה שנתתי לך הוא תוספת לה משל שרה ועוד וברכתי אותה וכו':

ה

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. י"ל בהאי קרא דקאמר בא בימים והול"ל ואברהם זקן וה' ברך ועוד מאי בכל דאמר ואף ע"פ דאמרו רז"ל בת היתה לאברהם ובכל שעה מ"מ אינו מתיישב היטב מאי דקאמרי שברכו ה' בשביל הבת דמאי עדיפות בה טפי:

וי"ל בהקדי' מה שאמרו חז"ל דמקודם שבא אברהם לא היתה זקנה בעולם ולא היו ניכרים בני אדם אלא בקלסתר פנים שלא היתה הבחנה אלא ע"י קלסתר פנים עד שבא אברהם והתפלל על הזקנה בשביל שקלסתר פניו דומה ליצחק ומי שרואה אברהם אומר זה הוא יצחק וכן מי שרואה יצחק אומר זה הוא אברהם אבל עכשיו שהתפלל ובאתה זקנה לעולם איכא היכרא בין אברהם ליצחק וזהו כוונת הכתוב ואברהם זקן וא"ת מאי עדיפות באברהם יותר משאר בני אדם והא כמה זקנים איכא בשוקא ולכך אמר קרא בא בימים דמקודם לא היתה זקנה אם לא שהתפלל עליה אברהם וממנו התחילה וא"כ חדוש הוא וכי תימא מאי טעמא התפלל אברהם על הזקנה והשיב וה' ברך את אברהם בכ"ל הוא ב"ן בגי' ומי שרואה אברהם אומר זה הוא יצחק ודוק:

א"נ אפשר לתת סמך לדבר למאי דאמרו חז"ל בת היתה לאברהם ובכל שמה להאי קרא דאברהם זקן הוא בהקדים מ"ש חז"ל דהזקנה מורה על השלימות ואינו חוזר בגלגול דעדיו בחותמיו זכין לו ולכך אמר קרא ואברהם זקן וכ"ת קפצה עליו זקנה כמו ראב"ע לזה קאמר בא בימים ר"ל זקן ושבע ימים ואינו חוזר בגלגול וא"ת והא לא קיים פריה ורביה דאין לו בת לזה קאמר וה' ברך את אברהם בכל בת היתה לו לאברהם ובכל שמה אבל הבן כבר מפורש בקרא:

ו

נשאלתי מן התלמידים לפרש דברי רש"י ד"ה הברכה אחת היא וכו' ה"א זו משמשת לשון תמיהא כמו הבמחנים השמנה היא הכמות נבל ע"כ וקשל"ה בדברי רש"י דאמר ה"א זו לשון תמיהא כמו הבמחנים השמנה היא וה"א הבמחנים עם השמנה הנה השאלה לה ה"א התימה:

ואני בעניי פירשתי דכוונת רש"י לומר דבא לשלול מ"ש לעיל בד"ה הכי קרא שמו יעקב לשון תימא כמו הכי אחי אתה וכונתו לומר דהמלה כולה לשון תימא כמו וכי בדברי חכמים כמו שפי' הרא"ם אבל הכא לאו כל המלה כולה כ"א הה"א כמו הבמחנים השמנה היא שאין מיותר כי אם הה"א ולעולם הא כדאית' והא כדאית' ושמעתי באומרי' לי משם הראשוני' שכוונת רש"י היא דקשה לרש"י והא ה"א התמיהא כמו ה"א השאלה דצריך נקוד בשוא פתח והברכה אינה נקודה כי אם בפתח לבד ויהי כמשיב כמו הבמחנים השמנה היא דאינה נקודה כי אם בפתח משום דלא אתו תרי שוואים בראש תיבה גם הכא איתיה להאי טעמא ודוק:.

ז

כתב הרא"ם ז"ל פ' מקץ כל לשון קץ סוף הוא וכן מקץ שבע שנים וכו' לשון סוף הוא דהיינו סוף שנה שביעית שהיה שנת השמטה כך הוא פי' אבל הראב"ע מפרש הקרא דמקץ שבע וכו' דהיינו תחילת השנה דהיינו תחי' שנה שביעית והקשה הרא"ם לפירושו איך הוא מפ' מקץ שבע שנים אם כוונתו לומר תחי' ז' שנים שהיא שנה ראשונה לז' דהיינו סוף שנה ו' ותחי' ז' א"כ הרי היא קצה כל השביעית דהיינו סוף שנה ו' א"כ מקץ הוא סוף לה בתחילת שנה ז' ואיך אומר תחילת השנה ואם יפרש דיש חילוק בין שמיטת קרקעות לשמיטת כספים דהיינו שמיטת קרקעות בשנה הז' ושמיטת כספים תחילת שבע שנים והיינו תחילה שנה לא בסוף שנה ז' תקש"ל קרא דהקהל את העם דכתיב ביה במועד שנת השמיטה דמשמע ששמיטת כספים הוא בשנת השמיטה שהיא שנה ז' לא בתחילת ז' שנים ושמיטת קרקעות וכספים בשנה אחת שהיא שנה ז' אלא דזה בתחי' וזה בסופה כך נ"ל דברים פשוטים אין בהם נפתל ועקש:

ח

במדרש וז"ל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ע"כ דברי ישראל והקב"ה משיבם ומעבודה קשה והוא בהקדים משרז"ל על פסוק והארץ היתה תהו ובהו עולה ת"ל שהם ה' אלהים שנגזר ע ישראל בשעבוד מצרים ת"ל שנה והם דינים קשים ומרים ונקרא תהו שישבו בלי תורה שבכתב ובהו בלי תורה שבעל פה אבל הקדוש ב"ה מיתק ד' אלהים בארבע גאולות דכתיב והוצאתי והצלתי ולקחתי וגאלתי ולזה תיקנו ד' כוסות בליל פסח כי כו"ס גימט' פ"ו כמנין אלהים ולא עבדו במצרים אלא פ"ו שנה כמנין אלהים שלא נמתק אבל ארבע נתמתקו כדכתיב ותעל שועתם אל אלהים מן העבודה דהיינו ה' אלהים שנגזר עליהם כי לא יכלו לסבול וה' ריחם עליהם כדכתיב וישמע אלהים א' ויזכור אלהים ב' וירא אלהים ג' וידע אלהים ד' הרי כולם נתמתקו בלשונות אלו כמו שאמר ליודעי חן שלשונות אלו

מורים על המיתוק וישראל חשבו שעדין לא נתמתקו ד' אלהים ועדין חייבים להשלים ד' מאות ול' שנה שעולה כחשבון מקצ"ר וזה אומרו ולא שמעו אל משה מסיבת מקצ"ר רוח שעדין חייבים להשלים ת"ל שנה והם לא עבדו רק פ"ו כמ"ש רז"ל דהענוי התחיל משנולדה מרים וכשיצאו ממצרים היתה בת פ"ו שנה דגמירי מרים גדולה מאהרן ג' שנים ואהרן גדול ממשה ג' שנים וכתיב ומשה בן פ' שנה בעמדו לפני פרעה ולכך קראו אותה מרים ע"ש וימררו את חייהם וז"כ המדרש והקב"ה השיבם ומעבודה קשה שלא ישעבדו בהם רק כמנין עבוד"ה שגימ' פ"ו עם הכולל רמז למה שנשארו במצרים אחר שהתחילו המכות ובטלו מהם השיעבוד:

ט

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק נראה לענ"ד רמ"ז בהקדים מה שאמרו בזוהר הקדוש אי ריש עמא אתקן כולי עלמא אתקן וכו' ומשה רבינו ע"ה הוא היה ראש לששים רבוא לכל ישראל וקאמר קרא והיה כאשר ירים משה הוא הראש ירים ידו בתורת ה' ובמצות ה' וגבר ישראל גם שאר העם כן הולכים בעקיבותיו וכאשר יניח ידו ואם הראש מתרשל בעבודת ה' וגבר עמלק סט"א ס"מ וחיילותיו מתגברין דמוכרח שאר העם הולכים במועצות ודעת של הראש ונותנים כח לס"מ ע"ד צור ילדך תשי שמתישים כחו יתברך ח"ו:

נחזור לענינינו בקרא הראשון והיה כאשר ירים משה בהקדים מה שאמר בזוהר הקדוש שאמר משה ליהושע צא הלחם בעמלק למטה ואני אלחם עם השר שלו למעלה והיינו דקאמר ומשה ואהרן עלו ראש הגבעה ראש הוא השר של עמלק וידוע דאין אומה נופלת למטה עד שיפול השר למעלה תחילה שנאמר יפקוד ה' על צבא המרום במרום וכו' ולכך אומר קרא והיה כאשר ירים משה ידו להלחם בשר גופיה וגבר ישראל במלחמה למטה בעמלק וכאשר יניח ידו להלחם בשר מתגברין עמלק למטה והמלחמה של משה בשר היינו תפלה בכוונה:

י

כשהייתי עסוק בארבע אמות של הלכה בחלי"ש בפרשת יתרו ראיתי כתוב בהלכה של יום ב' העונה אמן עליו אומרי' פתחו שערים וכו' שומר אמונים א"ת אמוני' אלא אמנים וקאמר בש"ס מאי אמן אמ"ן נראה לי רמז דהש"ס מתמיה מאי אמן ר"ל מאי זאת המצוה ומה טעם יש בה דבשבילה יזכה למעלה זו ויכריזו עליו פתחו שערים ויבוא גוי צדיק ומשני 'אל 'מלך 'נאמן שהוא מאמין באחדותו יתברך והיינו דקאמר בש"ס בא חבקוק

והעמידם על א' וצדיק באמונתו יחיה בשביל דבר זה יחיה לעולם הבא חיים של טובה והיא כוללת כל מצות התורה:

יא

וישמע יתרו מה שמועה שמע ובא ר"א ק"יס שמע ע"כ שמענו טעם בזה בשם הרב כמוה"ר עש"ל זצ"ל הוא היה אומר כלפי מה שיש לרז"ל ב' שטות בפ' אני אל שדי דאית דאמרי אני אל שדי אני הוא שאמרתי לאלהותי די ואית דאמרי אני אל שדי אני הוא שאמרתי לעולמי די ופי' הרב ז"ל דפליגי בפלוגתא דפליגי רבנן אי מוקדם בבריאה חביב או מאוחר בבריאה חביב דמאן דפירש אני הוא שאמרתי לאלהותי די ס"ל דמאוחר בבריאה עדיף ומה שבחר ה' בא"י מכל הארצות היה טעמו משום דמאוחר בבריאה היה והבריאה התחילה בשאר הארצות בעיגול ולבסוף נבראת א"י באמצעיתו של עולם כמ"ש ז"ל שהיא טיבורו של עולם ואמטו להכי על כרחין לפרש קרא דאני אל שדי לומר שאמר לאלהותו די שלא חלק כבודו ח"ו לאלהים אחרים על פניו דהא ליכא למימר כאידך פירושא שאמר לעולמו די שכיון דא"י שהיא טבורו של עולם נבראת לבסוף אם כן לא היה מקום לעולם להתרחב יותר לכשיצטרך לומר לעולמו די ועל כן לא אתא קרא אלא לסכר פי המינים האומרים שחלק כבודו לאלהים אחרים ח"ו וההוא אמר אני אל שדי שאמרתי לאלהותי די ומאן דדריש אני הוא שאמרתי לעולמי די סבר דמוקדם בבריאה עדיף ומה שנבחרה א"י מכל הארצות היה על שהיתה קדומה בבריאה וא"כ הבריאה התחילה בא"י באמצעיתו של עולם ואח"כ היה בורא והולך שאר הארצו' בעיגולה והיה העולם הולך ומתרחב עד בלי די עד שאמר לעולמו די ולפי זה אין הוכחה למינים שיוכיח על פניהם של מינים לומר שאמר אלהים לאלהותו די ולא חילק כבוד לאלהים אחרים דאני אל שדי לומר לעולמי די הוא דאתא:

והנה במ"ר פרשת בשלח אמרו שהים עמד בפני מרע"ה מחמת טענה כי הוא גדול ממנו שנבר' ביום ב' ומשה באחרונ' ביום הו' והיה בהניח מונח קיים דמוקדם בבריאה חביב טפי ומאוחר בבריאה מדחי מקמיה ולא לו יקרע אבל הוא תכף הסכימה דעתו דמאוחר בבריא' עדיף ונקרע הים בפניהם והוא הנרצה. באומרם מה שמועה שמע שבא להתגייר ולומר עתה ידעתי כי גדול ה' וכפר בכל שאר אלהים אחרים ויהי כמשיב קי"ס שמע ובא דמשם בא"ה דמאוחר בבריאה עדיף א"כ ע"כ א"י שבחרה היינו טעמא משום דנבראת באחרונה וע"כ פירוש' דאני אל שדי לסכר פי המינין הוא דאתא לומר לאלהותו די לבלתי היות שם ערוב אלהים אחרים ח"ו ולפי' הודה ולא בוש עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים כי בדבר וכו' אלו דבריו זצ"ל והוא הדבר הרמוז כאן כי על כן ידעת חנותנו

במדבר שראית נסים וגבורות שנעשו לנו אשר מהם מופת חותך דמאוחר בבריאה עדיף דקי"ס יוכיח ואף שאר הנסים שהם שינוי טבע העולם המשתנה בעבור ישראל עם כי העולם נברא קודם להם גם המה היו לאות דמאוחר בבריאה עדיף טובא ואם כן גם מה שנוסעים אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם לא נבחר המקום הזה רק מפני שגם הוא מאוחר בבריאה אם כן אם תלך עמנו ותבחר גם אתה בדירת א"י מפני חשיבותה והיית לנו לעינים כמה גרים אתה עתיד להכניס תחת כנפי השכינה דיש הוכחה למינים להוכיח על פניהם ונכזבו כי אמר אלהים לאלהותו די שהרי עדות יש שנבחרה א"י מפני כי היתה מאוחרת בבריאה וע"כ פירושה דקרא כי אמר אלהים לאלהותו די ולא חלק כבוד לאלהים אחרים על פניו אבל אם תלך לארצך ותמאס בארץ חמדה תנעול דלת בפני גרים דיש להם מקום לומר דמאחר דיתרו ראה את כל הנסים אשר מהם מוכח דמאוחר בבריאה עדיף ועכ"ז מאס בא"י ובחר בשאר ארצות ש"מ דס"ל דמא"י התחיל לברא ושאר ארצות הם מאוחרות בבריאה ויש לומר דקרא אני אל שדי לומר לעולמו די הוא דאתא שהיה העולם הולך ומתרחב סביבותיו וע"כ אדרבה אתרי רכשי כי על כן ידעת חנותינו במדבר נסים שנעשו לנו שכל עצמו לא בא רק מפני ששמע כל הנסים שמהם הוכחה דמאוחר בבריאה עדיף א"כ מעתה והיית לנו לעינים לגרים כשתבחר בא"י שיוכיח ע"פ של מינין לומר שא"י היתה מאוחרת בבריאה ולכך נבחרה אבל אם לא תבחר בא"י אחר שראית הנסים המוכרחים דמאוחר חביב יהיה להפך:

יב

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. מכאן שיהושע היה עניו ע"כ ושמעתי מה שאמרו לי על פי מה שאמרו רז"ל מתנבאים במחנה משה מת ויהושע מכניסם לארץ ולפי זה מן הראוי היה ליהושע להכחיש המרגלים בדבריהם ולומר להם שקר הם מ"ד כדי שיכנסו לארץ ויהיה סוד גדול ליהודים וכ"ז אם אינו עניו מבקש גדולה לעצמו אבל אם הוא עניו ואינו מבקש גדולה לעצמו ישמע לעצת המרגלים ולכך התפלל עליו מרע"ה וא"ל יה יושיעך מעצת מרגלים מטעם שהוא היה יודע בו שהוא עניו ואינו מבקש לעצמו ומרוב ענוותנותו ישמע להם לכך התפלל עליו יה יושיעך וכו' ולפי זה אתי שפיר מפני מה לא התפלל על כלב ואין אנו צריכין מטעם יהי כבוד תלמידך חביב עליך אלא מטעם דיהושע עניו ואינו רוצה בגדולה ומפני זה צריך לנטות לעצת המרגלים כדי שלא יהיה עולה לגדולה אבל כלב אינו נכנס כסו. זה ודוק וכן לשאר מרגלים אתי טעם זה שפיר:

יג

וכל בניך למודי ה' ורב שלום. בניך. אפשר בהקדים מה שאמרו רז"ל שהקב"ה שינה מפני השלום ששרה אמנו אמרה ואדני זקן ובשעה שאמר הקב"ה לאברהם דברי שרה אמר לו כך אמרה שרה ואני זקנתי מפני השלום לעשות בין אברהם לשרה שינה יצה"ר כוונת הכתוב וכל בניך וכו' ר"ל כשהם לומדים מהשם יתברך לשנות מפני השלום ע"י כך ורב שלום בניך ודוק:

א"נ בהקדים מה שאמרו חז"ל מפני מה לומדים ושוכחים וגם יש מחלוקת בין חכמים זה אוסר וזה מתיר זה מטמא וזה מטהר זה מזכה וזה מחייב הוא ע"י שקבלו התורה ע"י משה רבינו שהוא אמצעי בינם לבין השם ואם לא היה על ידי אמצעי אלא מפי הגבורה לא היו שוכחים מה שלומדים והיה שלום בין החכמים כולם עומדים בסברא אחת ולע"ל חוזרים ולומדים מפי הגבורה שלא ע"י סרסור וממילא רווחא שכיחא שלא ישכחו ולא תהיה מחלוקת ביניהם יצה"ר כוונת הכתוב וכל בניך למודי ה' דהיינו לע"ל וממילא ורב שלום בניך דליכא פלוגתא בין חז"ל ודוק:

ובהקדמה זו פי' רבני אשכנז ז"ל מה שאמרו חז"ל ט' באדר יום שנחלקו בו הלל ושמאי וקשה לישראל כיום שנעשה בו העגל ע"כ ופי' ע"פ שאמרו חז"ל כי ע"י שאמרו ישראל למשה רבי' דבר אתה עמנו וכו' חזר יצה"ר בקרבם כמקדם כי מתחילה חרות על הלוחות ונעקר היצה"ר מלבבם וגם לא היו חוטאים בעגל ובפרט שכל מעשה העגל היה בשביל הסרסור במקום מרע"ה כמ"ש כי זה משה האיש לא ידענו ואילו לא אמרו דבר אתה עמנו וכו' לא. היו צריכים לאמצעי ולא היו צריכים למשה רבינו ע"ה להיות מליץ בינותם וממילא לא היו צריכים לומר קום עשה לנו אלהים אשר ילכו וכו' נמצא על ידי שבשביל שבקשו למרע"ה להיות סרסור בינם לבין השם היה גרמא שעשו את העגל וחזר יצה"ר לשלוט בהם כמקדם וכן אמרנו שע"י שקבלו התורה ע"י הסרסור היה גרמא בפלוגתת חז"ל והלל ושמאי הם התחלת המחלוקת ולכך דייקו חז"ל בלשונם ואמרו יום שנחלקו בו הלל ושמאי קשה לישראל כיום שנעש' בו העגל דטעם א' להם ודוק:

ובזה אתי שפיר המקרא שאמר מרע"ה הן בעודני חי עמכם היום ממרים היתם עם ה' ואף כי אחרי מותי וכו' והקשו חז"ל מאי ק"וח זה אדרבא כשהוא חי סמכי אזכותיה אבל אחר פטירתו דליכא זכותיה הן חוזרים למוטב דומיא דהני בריוני דהוו בשבבותיה דרבי זירא וכו':

ולדברנו זה אתי שפיר שאמרנו בשביל שהיה מרע"ה סרסור בינם לבין השם היה גרמא למעשה העגל ואמרו חז"ל וירא העם כי בושש משה וכו' שהשטן הראה להם מטתו

בשמים שמלאכי השרת נושאים מטתו ודין גרמא למעשה העגל ודין כוונת מרע"ה שאמר להם הן בעודני חי עמכם וכו' ר"ל אני חי אלא שנדמה לכם שאני מת ממרים היתם עם ה' ועשיתם את העגל ואף כי אחרי מותי באמת שצריכים להיות לכם סרסור ודוק:

יד

איתא בסוף עוקצים לא מצא הקב"ה כלי מחב"ר לישראל אלא השלום שנא' ה' עז לעמו יתן וכו' וקשה מאי האי דקאמר כלי מחזיק וכו' דהול"ל לא מצא הקב"ה דבר טוב לישראל אלא השלם. ולעד"ן שהכוונה היא לדבר בענין טובת העה"ז כמ"ש רש"י בחומש ע"פ ונתתי שלום בארץ וז"ל ושמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל אח"ז ונתתי שלום וגו' וא"כ זו היא הכוונה לא מצא הקב"ה כלי מחזיק וכו' ר"ל אותה ברכה שאמר אם בחקתי וגו' ונתתי גשמיכם וגו' ואכלתם לחמכם וגו' אלא השלום דהוא ממש ככלי שנותנין בתוכו איזה דבר יהיה שמור. ואם תניחו באיזה מקום בלא כלי ישפך גם בברכה הזאת אם לא יהיה השלום שהוא הכלי אותה ברכה הולכת לאיבוד כמ"ש רש"י שמא תאמרו וכו':

טו

בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך אפשר לפרש במ"ש רז"ל גדולה עבירה לשמה כמצוה שלא לשמה גם ידוע דברי התנא דקאמר מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה וזהו דקאמר בכל דרכיך דעהו לרבות אפי' עבירה שהיא לשמה וא"ת דנפקא מינה חורבא דעבירה גוררת עבירה לכך סיים והוא יישר אורחותיך ואל תחוש לזה א"נ כוונתו לומר בכל דרכיך ד"ע ה"ו והוא זו"ן דבכל דבר תאמר ליקבה"ו:

טז

כשהייתי בבית הכנס' ביום שבת קדש בתוך הזמירות במזמור שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי. בית ה' נלך עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם באותה שעה עלה במחשבה מאי האי דקאמר שמחתי באומרים לי בית ה' נלך שהם בית הכנסת ובית המדרש וקאמר אחריו עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם מי תלה זה בזה ואמרתי בהקדים מה שאמר בש"ס אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר למען ירבו ימיכם וכו' כתיב עד דאמרו ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר הייינו דאהני להו וזהו כוונת דוד המלך ע"ה שמחתי באומרים לי בית ה' נלך שהם בית הכנסת ובית המדרש והשמחה שלי שהרי נחשב עליהם כאלו הם עומדים רגליהם בירושלם וע"י כך מאריכים ימים והיא שמחתי. ומ"ש ירושלם לאו דוקא וכל מקום בא"י נקרא ירושלם והוא מבחר המין כמ"ש הרב יעד"ב:

יז

מדרש פליאה כל ימיו של איוב היה מצטער עד שהראו לו בחלומו סוכה בת ג' דפנות שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ונתקררה דעתו ע"כ והוא תמוה. והנה בגמרא פלוגתא למ"ד יש אם למקרא ולמ"ד יש אם למסורת ופליגא גבי סוכה דג' סכות כתיב חד מלה ושנים חסר מ"ד דרשינן יש אם למקרא אע"פ שהוא חסר בכתיבה העיקר היא הקריאה בסוכות ומיעוט רבים שנים דל חדא לגופה לסכך כי משמעות סוכה הוא סכך כמ"ש וסוכה תהיה לצל יומם נשארו ב' הם ד"ד אתא הילכתא ואוקמי לדופן ד' טפח הוי ג' כהלכה וד' אפילו טפח ולמ"ד יש אם למסורת חדא מליאה תרתי וב' חסרי דל חדא לסכך נשארו ג' אתא הילכתא ואוקמי לדופן ג' אפילו טפח ועכשיו יש מחלוקת אם הלכה כמ"ד או כמ"ד ומצינו ג"כ שנחלקו במלת ואשימם בראשיכם שהיא חסרא וז"ל מדרש רבא ואשמם כתיב אמר ר' יהושע בן לוי אמ"ל משה אם אין אתם נשמעים להם ואשמם בראשיכם יעיין שם ובספרי דרשו וז"ל ואשמם חסר יו"ד מלמד שאשמותיהם של ישראל תלוי בראשי דייניהם שלא מיחו בהם והביאו רש"י ז"ל בחומש וא"כ לפ"ז אם אנו רואים צדיק אחד שמוחזק לנו שהוא צדיק גמור ולא חטא כל ימיו ובאו עליו יסורין כאיוב וקיל"ן אין מיתה בלא חטא ולא יסורין בלא עון לא נתלה החסרון בצדיק. זה ונאמר כי ח"ו ודאי חטא מכח דאין יסורין בלא עון אלא נאמר דעון הדור גרמו ואשמם בראשיכם אשמותיהם של ישראל תלוים בראשי הדיינים אם כן היסורין שבאו על איוב לא על עון עצמו ח"ו שהרי העיד עליו הכתוב איש תם וישר וכו' אלא ודאי מפני עון הדור וכדי להרבות שכרו אבל למ"ד יש אם למקרא דרשינן ואשימם בראשיכם מניחי לכם גדולים למעלה מכם ממילא לפי זה איוב לפי שראינו שבאו עליו יסורין וקי"ל אין יסורין בלא עון ודאי אמרינן דיש בו עון אשר חטא בגלגול אחר מפני דבגלגול זה העיד עליו הכתוב ירא אלהים וגו' ולכך נענש וכמ"ש המפרשים על פסוק ויחר אף אליהו בן ברכאל וכו' על צדקו נפשו מאלהים וכוונתו היא אפי' לא חטא בגלגול זה חטא בגלגול אחר ואיוב אינו יודע בסוד הגלגול ולכך חרה לאליהוא בן בוזי כי אליהו היה יודע סוד הגלגולים ואחר כך כתיב ובשלשת רעיו חרה אפו וגו' וירשיעו את איוב דמוכח דאליהו ס"ל לא חטא איוב ולכך חרה אפו על רעיו שחשבו שאיוב חטא וא"כ קשיא דידיה אדידיה ותי' אמת לא חטא איוב בגלגול זה אבל בגלגול אחר חטא ואיוב ורעיו לא היו יודעים ענין זה ולכך כשראו שבאו עליו יסורים חשבו דחטא אבל אליהו בן ברכאל היה יודע סוד הגלגול ונתכעס עליהם ועל איוב חרה אפו משום דהגם דבגלגול זה לא חטא כבר חטא בגלגול אחר וכמ"ש לישנא דקרא על צדקו נפשו דייקא אבל גופו עכשיו בגלגול זה לא

חטא אלא שהנפש חטאה בגלגול שעבר ולכך חרה לו גם על איוב וכיון שאיוב לא היה יודע סוד הגלגול נסתפק על יסורין שבאו עליו אם הם מחמת עון הדור ודרשי' יש אם למסורת ואשמם כתי' או מסיבת עונו ויש אם למקרא ואשימם קרי וכשהראוהו בחלומו סוכה בת שלש דפנות שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח א"כ הוי הלכה כמ"ד יש אם למסורת ואשמם כתי' ונתפס בעון הדור. אבל הוא צ"ג נתקררה דעתו:

יח

נשאלתי ביום הלולא דרשב"י שנת תקצ"ט לפ"ק ע"מ דאמרינן באדרא זוטא אמר ר"א אבא אבא תלת הוו חד אתחזרו השתא תנוד וכו' ואמרתי לפע"ד דכוונת ר"א דבשעת פטירת רשב"י היה מתאונן על פטירתו משום דמקודם לכן היו לו ג' אריות הקרובים אליו שהם רבי פינחס ב"י זקנו ורי"ו בן לקוניא חמיו ורשב"י אביו וכשנפטרו זקנו וחמיו ונשאר אביו היה לבו בטוח בו ועכשיו שמת גם אביו נתעורר צער של כולם ולכך אמר השתא תנוד וכו':

יט

נשאלתי על מאי דאמרו בזוה"ק מהו שבת שמא דקכ"ה שהוא שלים מכל סטרוי. ובו בפרק השבתי דשבת חשבון קטן עולה בגי' ט' שהוא כמנין אמ"ת בחשבון קטן וכבר נודע דט' כל מה שתכפול אותו לחשבון אפי' למאות ולאלפים עולה ט' וכמ"ש הראשונים ע"פ שפת אמת תכון לעד ולכך קאמר שלים מכל סטרוי:

כ

יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש אפשר לפרש פסוק זה בהקדים מה שאמרו רז"ל דרמ"ח מצות עשה כנגד רמ"ח איבריו של אדם וכל מצוה שנחסרת ממנו נחסר ממנו אבר אחד לעו"הב. וידוע שהמצות שאין השכל מחייב נקראים חוקים וזה נה מחייב למען לא אבוש כשאהיה מחוסר אבר. א"נ אפשר לפרשו בענין אחר בהקדים מה שאמרו רז"ל דמי מעיד לנו על המצות שהשכל מחייבם שקימ' בשביל מצות בוראו הם החקים שאין השכל מחייבם אבל אם מקיים המצות ואינו מקיים החוקים אין לו שכר של כלום דלא קיים המצות אלא בשביל שהשכל מחיי' ולא בשביל שצוהו בוראו וזה הוא כוונת דוד הע"ה יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש לעולם הבא דאין לו שכר של כלום אלא יהי לבי וכו':

כא

ידוע מיום שנחרב בהמ"ק אין השם שלם ואין הכסא שלם שנאמר כי יד על כס י"ה ובצירוף ג' אותיות המה או"ה וזה שאנו אומרים בכל יום אוה למושב לו שצריך לכוין

שאותיות או"ה שהם א' מכסא ו"ה משם הוי"ה עד שיחזרו למושבם שיהיה הכסא שלם והשם שלם ואז יגאלו שנית וע"ד זה בכל צרתם לו צר ועד"ז אנכי ארד עמך מצרימה כלומר כשירדו בגלות אזי גם לה' כביכול נחשב לירידה על שאין שמו הגדול שלם אמנם בשעה אשר יוסיף ה' שנית ידו לגאלנו אזי יתמלה השם והכסא בשלימות וגם לו יתברך יחשב לעליה והיינו גם עלה:

אמנם זה ידוע שמה שנעשה פירוד באותיות שמו יתברך עונותינו גרמו זאת ומיום שהגלה אותנו חסר כסאו כדי לזכור בניו ולחוש לגאלנו לבלתי ידח ממנו נדח משל למלך שגרש בנו מחמת רוע מעללו ובשביל שלא ישכח ממנו לגמרי התחכם לבל ישב על כסאו אשר היה רגיל לישב בו רק על אחרת כדי שיהיה לו לאות בין עיניו וליתן לבו עליו ולהזכירו להשיבו אליו וכן הדבר ההוא הואיל ואין הכסא יתברך שלם הוא מזכיר אותנו תמיד לגאלנו שנית כדי שיתמלא שמו יתברך ויגדל כסאו והנה אותיות או"ה למפרע המה הו"א והוא פי' הכתוב והוא מחולל מפשעינו מדוכה מעונותינו כלומר אותיות הו"א שמחוללים ומדוכאים ממקומם הוא ע"י פשעינו ועונותינו מוסר שלומינו עליו כלומר אותו מוסר שנתייסרנו מכביכול הנקרא שלום כמו שדרשו חז"ל מלך שהשלום שלו וכן הוא אומר ויקרא לו ה' שלום על שאין כסאו ושמו שלמים עליו כלומר בכל פעם מוטל עליו לשים לבו לתקנו שיחברו האותיות למקומם והיינו על ידי הגאולה שיגאל אותנו וזהו בחבורתו נרפא לנו היינו לשון התחברות שיתחברו האותיות למקומם נרפא לנו שיהיה גם לנו רפואה גאולה שלימה:

וזהו כוונת הקרא והיה יום אחד וכו' כלומר הוא ניבא על יום הגאולה הנקרא יום אחד על שם שביום ההוא יתאחדו כל הנפרדים ומפרש איזה נפרדים ואמר הוא יודע לשם והם אותיות או"ה ר"ל יתחברו וישובו לשורשם ולמקורם מלשון התועדות והתחברות וכשנתרפא על ידי התשובה שיחשב לנו הגאולה בתוך הזמן היום ההוא יהיה לא יום ולא לילה כלומר לא יתיחד היום ההוא לקרותו לא בשם יום ולא בשם לילה והטעם כי לעת ערב יהיה אור כלומר מאחר שהגאולה היא שלא בזמנה ע"י זכות אשר מן הראוי היה עדיין להיות ערב והיה הגלות שנקרא בשם ערב שהוא חשך רק על ידי התשובה יהיה לנו אור א"כ אנחנו לא נדע לקרות אותו בשם המיועד לו כי יום לא יתכן לקרותו מאחר שעדיין הוא עת ערב ובשם לילה לא יכונה כיון שעכ"פ כבר הגיע אור הגאולה:

והנה יש לחלק בין הניצול בזכות עצמו למי שניצול בזכות אחרים כמו זכות אבות וכדומה כי מי שניצול בזכות עצמו אינו צריך כלל למדת הוי"ה שהוא רחמים כי גם ע"פ מדת הדין יכול להנצל משונאיו מאחר שהוא צדיק דלא חשיד קב"ה למעבד דינא

וכו' אכן מי שאין לו זכות עצמו אלא בזכות אחרים אזי הוא צריך למדת רחמים שהוא הוי"ה כי מצד הדין אינו מן הראוי שיהיה לו עזר מחמת זכות אבותיו כי מה אכפת אם הבנים חטאו אף אם האבות לא חטאו וכן ידוע מי שיש לו זכות עצמו זוכה לב' ישועות שינצל הוא ויראה במפלתם משא"כ מי שזוכה בשביל אבותיו אין לו אלא ההצלה א"כ זה נקשר בזה והא בהא תליא מי שזוכה להנצל ע"פ מדה"ד ודאי יש לו זכות עצמו וזוכה לב' ישועות ואמנם מי שצריך לזכות אחרים וינצל ע"פ מדת הרחמים אינו זוכה אלא לישועה א' אבל לא יראה במפלת שונאיו:

וזה היה כוונת דוד המלך עליו השלום שמתחילה ץ אמר מי יתן מציון ישועת ישראל בפתח ואמר בשם הוי"ה ובקרא. אחרינא ישועות בחולם ובשם אלהים ודוק:

כב

בפרשת בשלח כתב רש"י וז"ל אז ישור משה כשראה את העם שעלה בדעתם לשיר וכו' ע"כ. ולכאורה יש לחקור על ישראל עצמם אמאי לא אמרו שירה כי אם בקריעת י"ס וכי מי זוטר כל הנסים שעשה עמהם הקב"ה במצרים ובשעת יציאתם ואמאי לא אמרו שירה באותו זמן ואפשר לומר בהקדים מ"ש רז"ל דהיכא דהנס נעשה לאדם בזכות אחרים אינו זוכה לראות במפלת שונאיו אך אם הנס נעשה בזכותו זוכה לראות במפלתם ולכך כשהיו במצרים וביציאתם אע"פ שנעשו להם כמת נסים לא רצו לומר שירה משום שהיה במחשבתם דהנסים האלו שנעשו להם הם בזכות אברהם כדי לקיים הקב"ה הבטחתו ואח"ך יצאו ברכוש גדול. אבל עכשיו שראו הם עצמם במפלת שונאיהם כדכתיב וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים לכך אמרו שירה כיון דהנס היה בזכותם שהם צדיקים יען שראו במפלת המצריים וזהו שדקדק רש"י בלשונו אז כשראו את העם וגו' ר"ל שהם עצמם ראו ע"כ נמ"ך:

חידושי דיני איסור והיתר

באו לידי והעתקים מס' א' של מהר"י אלמאליח ז"ל משם הרב המפורסם כמהר"ר שלמה עמאר ז"ל ושאר מפרשים אחרונים חב"ח:

א

בשר שנתבשל בלא מליחה. דע בזה"ז כמה בעוה"ר שטעו בזה ומצרכי שיעור ששים כס' מר"ן בש"ע יו"ד סי' ס"ט סי"א וז"ל בשר שנתבשל וכו' וטעות הוא בידם דשאני התם דנתנוהו במים שאינם רותחים אבל בזה"ז כל העולם נותנים תחילה במים רותחים והוייא חליטה. ודבר זה מפורש בש"ע סימן הנזכר וז"ל אחר שנמלח הבשר והודח מותר

ליתנו אפי' במים שאינם רותחים. ויש מי שמצריך ליתנו במים רותחים וכו' ומאחר שהכל נותנים ברותחים הוייא חליטה ומותר. וכן מבואר בסי' ע"ג ס"ב גבי כבד אם חלטוהו ברותחי' מותר בדיעבד. והרב"י כתב באותו סי' בשר שנתבשל וכו' כתב בא"ח בשר שנתבשל בלא מליחה מעשה שהיה והתירוהו מתרי טעמי. חדא שהמים רותחים הוייא חליטה ועוד שכתב הראב"ד דבשר שלא נמלח במאי דנפיק מניה משערינן ליה אפי' אין המים רותחים דדבר מועט הוא ובטל בס'. הרי שהורה הלכה למעשה להתיר ואע"פ שכתב משום דוחק נראה דה"ר ב"י ס"ל זה שהרי גבי כבד לא הזכיר שום דוחק ואע"פ שכתבו התוס' שאין אנו בקיאין בחליטה היינו לכתחילה אבל בדיעבד שרי כמ"ש סי' ע"ג וז"ל ובאמת יש לתמוה מה בקיאות יש בחליטה וכו' וכיון דמדינא שרי לכתחי' כשגזרו הגאונים לא גזרו אלא לכתחילה אבל בדיעבד מותר בלי שום דוחק. וכפ"ז כל מה שנזכר בפוסקים בשר שנתבשל בלא מליחה היינו במים צוננים. ודע דטעמו של הראב"ד שכ' במאי דנפיק מניה משערינן הוא לפי שהחתיכה מותרת והדם הוא מועט ולא אמרי' בש"ס משערינן בכולה אלא כשהחתיכה כולה אסורה (ודלא כמור"ם סי' ע"ב בלב ועיין הפר"ח) או גבי כחל שיש בו גומות מלאות חלב והוא דבר מרובה:

ב

בענין העצמות והם הקולית וצומת הגידים. דע כי איסור' מחמת ספק הקולית שמא אם הוא מורכב וצומת הגידים שמא נפסקו והגף שמא ניקבה הריאה. ולכך היינו נוהגין בענין הכלים שאם לא נודע האיסור עד שעבר עליהם מעל"ע הכלים מותרים והט' דכיון שהכלים פגומים אינן אסורים אלא מדרבנן אפילו אם נתבשל בהם איסור גמור. ובנ"ד שהאיסור ספיקא הו"ל ספק דרבנן לקולא. ועוד דאיכא טע"א דשרינן מאחר דיש להם חזקת היתר שהביא בש"ע יו"ד סי' ק"ן וז"ל המבשל ביצים בקליפתם וכו' ואם לא עשה וכו' ונמצאת אחת מהם טרפה י"א וי"מ ואף לדברי האוסרים הכלים מותרים דהעמד הכלי על חזקתו. והש"ך כתב דהכלים מותרים וישהא אותם מעל"ע כדי שיהיו פגומים הרי שמתיר אותם לכתחי' להשהותם והיא עדיפא מדידן שלא היינו מתירים הכלים אלא אם לא נודע האיסור עד עבור מעל"ע. וכעין זה כתב מור"ם סי' ק"ט על כלים שנשתהו בבית הגוים דישהא אותם מעל"ע ומותרים דאף אם נשתמשו בהם הגוים מותרים שכבר נפגמו. נמצא לפי דבריהם דמותר לכתחילה להשהותן מעל"ע וישתמש בהם. וגבי הקולית יש טע"א להתירא. והוא מ"ש הש"ך סימן נ"ה סק"א וז"ל מ"ש הפוסקים אם היה מורכב אסור דוקא דיש ריעותא בעור מבחוץ וזהו לשון נקרם עליו עור מבחוץ וכו'

והביא דבריו הפר"ח וקיימם ותמה על הטבחים שהיו אוסרים דבר זה. וא"כ בקולית שאין שום ריעותא מבחוץ דבר ברור שהכלים מותרים לכ"ע:

ודע שאם נתבשלו **((ל"ד ג' דה"ה ב' דכל שההתיר יתר על האיסור מהני דחד בב' ל"ד כמ"ש הפר"ח סי' ק"י סק"ד וז"ל כללא דמלתא דמידי דסגי ברובא בין לח בלח סגי ברובא דהיתר ובכ"ש)** ג' תרנגולים או יותר שיש בדבר טיבותא יותר משום דהוי מין במינו ובטיל מדאורייתא ברובא אפי' לח בלח דהיי' המרק שבו נתבשלו התרנגולים שרובו היתר והוי ספק דרבנן אפילו הכלים בני יומן וכן יש להתיר כל שאר התרנגולים שנתבשלו עם הטרפה משום דספיקא דרבנן הוא ואפי' נתבשלו עם בשר בהמה הכל דסלק את שאינו מינו כאילו אינו והשאר מינו רבה עליו ומבטלו) כללא דמלתא שהכלים שמבשלים בהם בבית המשתה מטעמים וכיוצא ונמצאת שם שבורה שהכלים מותרים וכ"ש אם שהו אותם מעל"ע שבבית המשתה ודאי איכא כמה תרנגולים ושרו מטעמא דאמרי':

ביצה שנתבשלה בתבשיל ונמצא בה אפרוח או דם והיא סרוחה מבפנים התבשיל מותר וא"צ ביטול. והטעם משום דהוי נטל"פ כמ"ש בסימן ק"ג וז"ל פגם זה א"צ שיפגום לגמרי עד שיהיה קץ לאוכלו אלא אפי' פגום קצת אינו אוסר תערוב' וישליך הביצה והשאר מותר ולא שייך בזה דין בריה כיון שמכירה ומשליכה (ואם אינה סרוחה והיה בה דם אוסרת תערובת' מדאורייתא ואם היה אפרוח מרוקם ואין בה דם שאינה אסורה אלא מדרבנן משום שרץ השורץ והאוכלה מכין אותו מכת מרדות כמ"ש פר"ח סי' פ"ו סקכ"ב שאוסרת תערובתה מדרבנן:

בסימן צ"ה כתב הש"ע נ"ט בר נ"ט דהיתירא מותר ולכן קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת בחמין שהיה סולדת בו אפילו בני יומן מותר. ואם שומן דבוק בהם צריך שיהיה במים ששים כנגדו וכו' ע"כ מכאן אנו לומדים שאם אירע שבשלו תבשיל בקדרה חולבת ונתנו בו מעט חלב שיש בתבשיל ס' נגד החלב ותחבו כף של בשר ב"י באותה קדרה של חלב שהכל מותר לפי שהחלב נתבטל כיון שיש במים ס' כנגדו והוי כמי שאינו וכאילו אין בקדרה אלא מים והו"ל נ"ט בר נ"ט. ולכן המורה צריך לחקור כשבאו לישאל שתחבו כף בשר ב"י בקדרה חולבת אם יש חלב בקדרה או לא ואם ישנו כמה היה כי לפעמים נותנים מעט לבד ובזה יורה צדק. ועוד דע שאם תחבו כף של בשר או של איסור בקדרה של היתר שכתב שצריך לשער כנגד כל הכף. דע דהיינו שנתחבו בתוך האיסור שכל מה שבקדרה היה איסור כולו כגון חלב לבדו שהיה מתבשל בקדירה אחת שנתחבה הכף בה שאז כל מה שנתחב מהכף הוא איסור ולא ידעי' כמה בלע משערי' בכולה. אבל אם

התבשיל היה דבר של היתר ונתערב בו חלב או איסור ותחבו הכף ונאסרה אז אין צריך לשער כנגד כל הכף אלא אנו משערים בדעתנו כאילו נקח מאותו תבשיל כשיעור הכף דהיי' אם יש בכמות הכף ליטרא וכיוצא אנו אומרים כאילו נפל ליטרא מאותו תבשיל איסור לתוך ההיתר. ואח"ך אנו חוזרין ומשערים כמה יש מן האיסור באותה ליטרא של התבשיל המשל בזה הרי שבקדרה אחת היו מבשלים בה עשרה ליטרין של היתר ונפל ע"כ נמ"ך: